نامه به سردبیر

پزشکی پیرامونی: ارائه خدمات تشخیصی، درمانی و پیشگیرانه در فضای پیرامونی جسم و روان توسط عموم مردم ایران

نشریه پایش
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۸/۵
سال پانزدهم شماره دوم، فروردین ـ اردیبهشت ۱۳۹۵ صص ۲۰۳-۲۰۱
[نشر الکترونیک پیش از انتشار- ۲ اسفند ۹۴]

سردبیر محترم

"عوامل اجتماعی موثر بر سلامت" اولین و مهمترین نقش را در سلامت مردم ایران دارند. برآورد اولیه اینجانب از دیدگاههای اعضای محترم هیئت علمی برخی از مراکز تحقیقاتی "عوامل اجتماعی موثر بر سلامت" و سایر مراکز تحقیقاتی در حیطه علوم بهداشتی درایران در مورد نقش "عوامل اجتماعی موثر بر سلامتی" نشان می دهدکه تاکید عمده این متخصصان بر تلاش برای پیشگیری از بیماریها از طریق "همکاریهای بین بخشی" می باشد. در صورتیکه "عوامل اجتماعی موثر بر سلامتی" نقش اساسی دردرمان بیماریهای جسمی و روانی نیز دارند و در مورد بسیاری از بیماران، درمان های اجتماعی موثرتر، کم عارضه تر و کم هزینه تر از درمان های جسمی و روانی بیماریهای جسمی و روانی می باشند. همچنین نقش "مشارکت های مردمی" در درمان اجتماعی و پیشگیری اجتماعی از بیماریها بیشتر از نقش همکاریهای بین بخشی می باشد. از طرف دیگر بنظر می رسد مردم کشور ما آشنایی اندکی با نقش بی بدیل "عوامل اجتماعی موثر بر سلامت" در پیشگیری و درمان بیماریها دارند. برای اینکه درک مفهوم "عوامل اجتماعی موثر بر سلامت" برای مردم ملموس تر شده وتوجه عموم مردم به نقش این عوامل در پیشگیری و درمان بیماریها بیشتر جلب شود، در این نامه برای اولین بار یک تقسیم بندی جدید برای خدمات پزشکی در ایران ارائه می شود.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1395.15.2.8.0]

تقسیم بندی جدید برای خدمات پزشکی در ایران

دراین تقسیم بندی کلان، خدمات پزشکی را می‌توان در دو دسته بزرگ پزشکی مرکزی (Central Medicine) و پزشکی پیرامونی (Peripheral Medicine) قرار داد. در پزشکی مرکزی خدمات سه‌گانه تشخیصی، درمانی و پیشگیری توسط پزشکان، پرستاران، دندانپزشکان، داروسازان و سایر پرسنل بهداشتی، درمانی بر روی جسم و یا روان انسان انجام می‌گیرد. در طب مکمل (جایگزین) و طب سنتی ایران نیز خدمات سه‌گانه بر روی جسم و یا روان انسان انجام می شود و بنابراین این دو نوع طب هم مربوط به پزشکی مرکزی می باشند. درخود مراقبتی نیز فرد، بر روی جسم و روان خود تمرکز می کند. اما در پزشکی پیرامونی خدمات سه‌گانه نه بر روی جسم و روان انسانها بلکه بر روی فضایی که پیرامون روان و جسم انسانها را فراگرفته انجام می‌شود. در پزشکی پیرامونی خدمات سه‌گانه در درجه اول توسط تک‌تک مردم یک کشور و دردرجه بعدی توسط افرادی که مسئولیت‌های مختلف اداری در فضای پیرامونی انسانها دارند انجام می‌شود. فضای پیرامونی شامل فضای اجتماعی و فضای زیست محیطی می باشد. البته پرسنل بهداشتی و درمانی که در پزشکی مرکزی مشغول ارائه خدمات سه‌گانه می‌باشند می‌توانند به مردم در تشخیص صحیح پیرامونی و درمان صحیح پیرامونی کمک کنند. در مبحث "عوامل اجتماعی موثر بر سلامت" ، تاکید عمده روی عوامل اجتماعی چون درآمد، شغل و سطح سواد بوده و توجه به محیط زیست و اهداف زیست محیطی "توسعه پایدار" کمتر است. اما پزشکی پیرامونی هر دو بخش را تحت پوشش قرار می دهد. تلاش بسیار با ارزش کارشناسان محیط زیست و بهداشت محیط عمدتا برای پیشگیری از بیماریها و رسیدن به اهداف توسعه پایدار می باشد و رسالت درمان پیرامونی برای آنها کمتر تعریف شده و یا اصلا تعریف نشده است. مددکاران اجتماعی ایران نیز نقش بسیار مهمی در ارائه تنها بخشی از درمانهای پیرامونی دارند. اما خدمات پزشکی پیرامونی که عمدتا توسط عموم ارائه می شود هم تشخیص پیرامونی ، هم درمان پیرامونی و هم پیشگیری پیرامونی را شامل می گردد.

اهمیت پزشکی پیرامونی در ایران

توجه به این نکته بسیار مهم است که فضای پیرامونی بطور مداوم در حال ترجمه شدن به زبان سلولهای بدن انسانهاست. فضای پیرامونی بیماریزا، می تواند تغییرات ساختمانی و عملکردی بیماریزا در ژنهای بدن انسان ایجاد کند. در واقع در مورد بیشتر بیماران، یافته‌های غیرطبیعی که در جسم و روان توسط پزشک تشخیص داده می‌شود، ردپایی از مشکلاتی است که در فضای پیرامونی بیماران وجود دارد. مثلاً استاندارد نبودن فضای پیرامونی درمدرسه می‌تواند احتمال بروز بیماریهای مختلف جسمی و روانی را در دانش آموزان افزایش دهد یا استرس شغلی یک مشکل پیرامونی می‌باشد که در فیزیولوژی بدن کارمندان اختلال ایجاد می‌کند. در شرایط کنونی ایران، نقش پزشکی پیرامونی در پیشگیری، تشخیص و درمان بیماریها بسیار بیشتر از پزشکی مرکزی است زیرا اولاً اغلب بیماران در ایران بدلیل عوامل خطر پیرامونی دچار بیماری می‌شوند ثانیاً خدمات سه‌گانه تشخیصی، درمانی و پیشگیرانه در فضای پیرامونی مؤثرتر، کم هزینه‌تروکم عارضه‌تر از خدمات سه‌گانه‌ای است که در پزشکی مرکزی ارائه می‌شود. پرواضح است که بیماریهای نادری مثل سندرم پری دریایی نه تشخیص پیرامونی دارد و نه درمان پیرامونی، درحالیکه بیماریهای شایعی مثل دیابت، استئوآرتریت زانو، افسردگی و اعتیاد هم تشخیص پیرامونی و هم درمان پیرامونی دارند. بیشتر خدمات درمانی در ایران از نوع خدمات درمانی مرکزی بوده و مردم ، توجه بسیار اندکی به خدمات تشخیصی و درمانی که خودشان می توانند درفضای پیرامونی ارائه بکنند، دارند.

خدمات سه‌گانه تشخیصی، درمانی و پیشگیرانه در پزشکی پیرامونی

ضمن تاکید بر اینکه خدمات تشخیصی، درمانی و پیشگیرانه درپزشکی پیرامونی، عمدتا توسط عموم مردم انجام می گیرد، ذیلا شرح مختصری از تشخیص پیرامونی، درمان پیرامونی و پیشگیری پیرامونی ارائه می شود:

تشخیص پیرامونی: در پزشکی مرکزی، گرفتن شرح حال اجتماعی که اخیرا مورد تاکید پزشکان آمریکا قرار گرفته [۱] به تشخیص مرکزی کمک می کند. مثلا برخی مواقع،پرسیدن شغل بیمار در تشخیص مرکزی اهمیت ویژه دارد. در پزشکی پیرامونی درست بر عکس این حالت اتفاق می افتد. بگونه ای که بررسی علائم و نشانه های بیمار و همچنین تشخیصی که در پزشکی مرکزی بر روی جسم و روان بیمار داده شده منجر به گذاشتن یک تشخیص در فضای پیرامونی بیمار می گردد. مثلا بیمار مبتلا به افسردگی یا آسم ممکن است یک تشخیص پیرامونی در خانه یا محله ای که در آن زندگی می کند داشته باشد.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1395.15.2.8.0]

درمان پیرامونی: برای بسیاری از بیماران مبتلا به بیماریهای شایع در ایران درمانهای پیرامونی مختلفی در سطوح کلان و خرد وجود دارند که اراده و همت عموم مردم ایران می‌تواند این درمانها را به نتیجه مطلوب برساند. مثلا در سطح کلان، همکاری دولت و ملت در اصلاح نظام حمل و نقل شهری و بین شهری یک درمان پیرامونی اساسی و موثر برای بسیاری از بیماران مبتلا به بیماریهای جسمی و روانی است. در سطح خرد، مداخله در خانه، مدرسه، محله یا محل کار بیمار می تواند منجر به درمان بیماری شود.

پیشگیری پیرامونی: در مورد پیشگیری از بیماریها، پیشگیری پیرامونی بسیار وسیع تر از پیشگیری مرکزی عمل می‌کند و تقریباً درمورد اکثریت بیماریها چه شایع و چه نادر، راههایی برای پیشگیری کردن در پزشکی پیرامونی وجود دارد. مثلا بیماریهای شایعی چون نازایی، نزدیک بینی کودکان و نوجوانان و بیماریهای نادرتری چون سرطان ها پیشگیری های پیرامونی موثری دارند.

حمایت ریاست محترم جمهور بعنوان رییس شورای عالی سلامت و امنیت غذایی و وزیر محترم بهداشت بعنوان دبیر محترم این شورا ازترویج مفهوم پزشکی پیرامونی در ایران، می تواند مشارکت عموم مردم ایران را در ارائه خدمات سه گانه تشخیصی، درمانی و پیشگیری در فضای پیرامونی قویا افزایش دهد. این افزایش، هزینه طاقت فرسای خدمات تشخیصی و درمانی در پزشکی مرکزی را بشدت کاهش خواهد داد و به تضمین پایداری خدمات سه گانه درپزشکی مرکزی کمک ویژه خواهد نمود.

با تقدیم احترام

محمد زکریا پزشکی: گروه پزشکی اجتماعی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز و مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت

منابع

1. Behforouz HL, Drain PK, Rhatigan JJ. Rethinking the social history.The new England Journal of Medicine 2014;371:1277-9

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1395.15.2.8.0]